

Zawezwanie do próby ugodowej a przerwanie biegu przedawnienia – nowe ujęcie starego problemu

► dr Bartłomiej Kowalczyk¹

Problematyka przerwania biegu przedawnienia przez wniosek o zawezwanie do próby ugodowej jest jednym z tych zagadnień, które doczekały się szerokiego omówienia w doktrynie i orzecznictwie. Pomimo ugruntowanego stanowiska judykatury opowiadającego się za przypisaniem skutku przerwania biegu przedawnienia wnioskowi o zawezwanie (niezależnie od rozbieżności co do szczegółów), w doktrynie były i dalej są wyrażane również poglądy przeciwne. Celem niniejszego artykułu jest wzbogacenie tych poglądów o nowe argumenty, które mogłyby zostać wykorzystane np. przez SN przy rozstrzygnięciu zagadnień prawnych w sprawie o sygn. II CSKP 315/22. Pomimo nowelizacji KC, która zacznie obowiązywać od 30.6.2022 r., tytułowa problematyka zachowa aktualność w odniesieniu do wniosków złożonych do 29.6.2022 r.

Wprowadzenie

Zagadnienie wpływu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej zostało obszernie omówione w doktrynie i orzecznictwie. Mogłoby się wydawać, że kolejna publikacja w tym zakresie jest zbędna. Głębsza analiza wskazuje jednak, że nie podniesiono wszystkich możliwych argumentów. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie takiej argumentacji, która dotychczas nie pojawiła się w naukowym dyskursie, a która może wpłynąć na ocenę tytułowego zagadnienia.

Tematyka jest szczególnie aktualna ze względu na to, że SN przedstawił do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi dwa zagadnienia prawne dotyczące m.in. tego, czy „zawezwanie do próby ugodowej może przerwać bieg przedawnienia roszczenia”². W motywach³ wskazano, że przedstawione zagadnienia zmierzają do rozstrzygnięcia, czy wniosek o zawezwanie do próby ugodowej, ze względu na swoje konstrukcyjne cechy, może być kwalifikowany jako czynność przerywająca bieg przedawnienia w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 KC. Sąd Najwyższy już

na tym etapie dostrzegł bowiem, że: „[1]atwość zawezwania do próby ugodowej i masowość tego zjawiska, przy dostrzeżeniu, że: czynność ta skutkuje rozpoczęciem biegu przedawnienia ex novo, prowadzi (...) do systemowego poważnego wydłużania ustawowych terminów przedawnienia roszczeń”.

Rozstrzygnięcie przez SN powyższych zagadnień ma potencjał wywarcia istotnego wpływu na praktykę korzystania z instytucji postępowania pojednawczego. Oddziaływanie to byłoby tym silniejsze, gdyby SN nadał swojej uchwale moc zasady prawnej⁴. Wydaje się jednak, że uchwalona 2.12.2021 r. ustawa⁵, nowelizująca m.in. KC, mocno ograniczyła ów potencjał rozstrzygnięcia SN. Można wręcz powiedzieć, że w znacznej mierze zdezaktualizuje ona całą problematykę wpływu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej na bieg przedawnienia. Ustawa ta wejdzie w życie 30.6.2022 r. i przesądzi, że złożenie takiego wniosku nie przerywa biegu przedawnienia, a jedynie powoduje jego zawieszenie na czas trwania postępowania pojednawczego⁶. Rozwiązanie to, poniekąd słuszne i zasługujące na aprobatę, będzie jednak znajdowało zastosowanie wyłącznie do postępowań pojednawczych wszczętych po wejściu w życie nowelizacji⁷. Stąd też poruszana w niniejszym artykule tematyka pozostanie aktualna w zakresie tych wniosków o zawezwanie do próby ugodowej, które zostaną złożone przed dniem 30.6.2022 r.

Stanowisko doktryny i judykatury

Analiza doktryny i orzecznictwa prowadzi do wniosku, że **dominujący jest ogólny pogląd, zgodnie z którym wniosek o zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg przedawnienia**. Precyzyjne ustalenie znaczenia tego stwierdzenia jest dość trudne. Poszczególne orzeczenia różnią się bowiem między sobą w szczegółach (np. w zakresie oceny, czy skutek przerwania biegu przedawnienia wywołuje jedynie pierwsze zawezwanie do próby ugodowej czy też kolejne, w zakresie momentu czasowego, w którym dokonuje się oceny skutku przerwania biegu przedawnienia⁸). Mając na uwadze nakreślony cel niniej-

¹ Autor jest radcą prawnym oraz asystentem w Zakładzie Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego; ORCID: 0000-0001-6011-2774.

² II CSKP 315/22 (poprzednio IV CSKP 1/21 oraz IV CSK 107/20). Na dzień 11.4.2022 r. SN nie podjął jeszcze żadnych decyzji w odniesieniu do przedstawionych mu zagadnień prawnych.

³ Zob. http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=401-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach&rok=2020 (dostęp: 11.4.2022 r.).

⁴ Sugestia o możliwości nadania uchwale mocy zasady prawnej pojawia się już w motywach decyzji o przedstawieniu przedmiotowych zagadnień prawnych: „Mając na względzie dotychczasowe orzecznictwo i pewność obrotu prawnego, ewentualna przecząca odpowiedź na to pytanie wymagałaby w ocenie Sądu Najwyższego rozważenia nadania takiej wykładni prawa skutku na przyszłość”.

⁵ Chodzi o ustawę z 2.12.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2459; dalej jako: ZmKCKPCU.

⁶ Zob. art. 1 pkt 1 ZmKCKPCU.

⁷ Zob. art. 8 ZmKCKPCU.

⁸ W tym zakresie na uwagę zasługuje wyrok SN z 27.7.2018 r., V CSK 384/17, OSP Nr 6/2019, poz. 56, w którym stwierdzono, że kwestia wywołania wspomnianego skutku powinna być oceniana „nie w postępowaniu, w którym dochodzone jest roszczenie objęte wcześniej wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej, lecz w postępowaniu pojednawczym, prowadzonym na skutek tego wniosku”. Konsekwencją tego spostrzeżenia było przyjęcie, że: „[s]przeczenie z dobrymi obyczajami – w znaczeniu procesowym – działa i jednocześnie nadużywa uprawnień procesowego wierzyciel, który występuje z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej nie w celu realizacji swojego roszczenia w drodze zawarcia ugody, lecz chcąc wyłącznie wydłużyć okres jego zaskarżalności przez doprowadzenie do przerwy biegu przedawnienia”.

szego artykułu, ich bliższe omówienie byłoby zbędne. Wystarczające jest odesłanie zainteresowanych do stosunkowo świeżego **wyroku SN z 17.6.2021 r.**⁹, w którym zwięźle podsumowane zostały poglądy judykatury w omawianej kwestii.

Pomimo wskazanego powyżej, dominującego w orzecznictwie zapatrywania, w piśmiennictwie były i nadal są wyrażane poglądy, że wniosek o zawezwanie nie przerywa, względnie nie powinien przerywać biegu przedawnienia. Takie stanowisko zajmują m.in. *J. Pisuliński* i *I. Karasek*¹⁰, *S. Kaźmierczak*¹¹, *A. Szlęzak*¹² oraz *P. Machnikowski*¹³.

Stanowisko własne

Należy zdecydowanie podzielić poglądy tych autorów, którzy odmawiają zawezwaniu do próby ugodowej skutku przerywania biegu przedawnienia. Wydaje się jednak, że argumentacja podnoszona w uzasadnieniu tego stanowiska nie została dotychczas wyczerpana. Stąd też celem niniejszego artykułu jest jej uzupełnienie i kompleksowe przedstawienie.

Zanim to nastąpi należy dostrzec, że w doktrynie i orzecznictwie ścierają się dwa przeciwstawne poglądy co do rozumienia przesłanki „bezpośredniości” na gruncie art. 123 § 1 pkt 1 KC. Przyjęcie jednego bądź drugiego poglądu zasadniczo zmienia sposób postrzegania instytucji zawezwania do próby ugodowej w kontekście przedawnienia. Jeżeli zaakceptować stanowisko, zgodnie z którym zasada bezpośredniości jest spełniona, o ile dana czynność może prowadzić do zaspokojenia roszczenia¹⁴, to zawezwanie można kwalifikować jako przerywające bieg przedawnienia. Jeżeli natomiast opowiedzieć się za drugim stanowiskiem, zgodnie z którym zasadę bezpośredniości spełniają wyłącznie takie czynności, których podjęcie jest warunkiem koniecznym osiągnięcia jednego z celów

Jeżeli w danych okolicznościach sąd ustaliłby, że wniosek o zawezwanie do próby ugodowej jest sprzeczny z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 3 KPC, to – zdaniem SN – sąd powinien odrzucić wniosek na podstawie art. 199 § 1 KPC stosowanego *per analogiam* w zw. z art. 13 § 2 KPC.

⁹ Chodzi o wyrok SN z 17.6.2021 r., II CSKP 104/21, Legalis, w którym skład orzekający uznał, że każdy wniosek o zawezwanie przerywa bieg przedawnienia. Podobnie wyrok SA w Lublinie z 5.3.2020 r., I AGa 63/19, Legalis; wyrok SN z 17.5.2019 r., IV CSK 77/18, Legalis; wyrok SN z 4.4.2019 r., III CSK 103/17, Legalis; wyrok SN z 10.1.2017 r., V CSK 204/16, Legalis; wyrok SN z 28.1.2016 r., III CSK 50/15, Legalis.

¹⁰ Por. *J. Pisuliński, I. Karasek*, Glosa do uchwały z dnia 28 czerwca 2006 r. (III CZP 42/06), PS Nr 7–8/2007, s. 180–188.

¹¹ *S. Kaźmierczak*, O możliwości przerywania przed sądem powszechnym biegu przedawnienia roszczeń podporządkowanych kognicji sądu arbitrażowego, *Biul. Arb.* Nr 4(16)/2010–2011, s. 84–87.

¹² Por. *A. Szlęzak*, Czy zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg przedawnienia?, PS Nr 6/2014, s. 7–18. W kolejnym artykule autor ten nieco zmodyfikował swoje stanowisko, aczkolwiek nie jest jasne, czy całkowicie porzucił prezentowany wcześniej pogląd. Por. *A. Szlęzak*, Próba ugodowa jako przerywająca termin przedawnienia, PS Nr 11–12/2019, s. 19–29.

¹³ *P. Machnikowski* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. *E. Gniewka, P. Machnikowskiego*, 2019, Legalis, kom. do art. 123 KC, teza 4.

¹⁴ Ma na to wskazywać słownikowe rozumienie pojęcia „bezpośredniości” użytego w art. 123 § 1 pkt 1 KC, które oznacza „bez jakiegokolwiek pośrednictwa”. Zdaniem *A. Szlęzaka*, takie słownikowe wyjaśnienie tego pojęcia nic nie daje. Aby je należyście wyłożyć, konieczne jest bowiem sięgnięcie do „instrumentarium z katalogu wykładni funkcjonalnej”.

określonych w art. 123 § 1 pkt 1 KC, to zawezwanie z całą pewnością nie przerywa biegu przedawnienia. Pomimo że w doktrynie i orzecznictwie na gruncie ww. przepisu dominuje drugi z ww. poglądów¹⁵, to w dalszym ciągu powszechnie przyjmuje się, że zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg przedawnienia. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest prawdopodobnie to, że sądy bezrefleksyjnie powielają wcześniejsze orzecznictwo, nie analizując powyższego zagadnienia.

Argumenty językowe

Przechodząc do argumentów wspierających podzielane stanowisko, **wykładnia językowa art. 123 § 1 pkt 1 KC nie tylko nie daje rezultatów jednoznacznie potwierdzających pogląd dominujący, ale wręcz uzasadnia zajęcie stanowiska przeciwnego.**

Wskazuje się, że zawezwanie do próby ugodowej stanowi czynność przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia roszczenia, albowiem potencjalnie może zakończyć się zawarciem ugody, która – po zatwierdzeniu przez sąd – stanowiłaby tytuł egzekucyjny. Tym samym zawezwanie może prowadzić do zaspokojenia roszczenia, co stanowi rezultat porównywalny z tym, który można osiągnąć wytaczając powództwo¹⁶. Nawet gdyby nie doszło do zawarcia ugody, to zawezwanie i tak wywiera skutek w postaci przerywania biegu przedawnienia, gdyż wystarczające jest, że zawezwanie może doprowadzić do rezultatu podobnego jak wytoczenie powództwa.

Z niewyjaśnionych przyczyn stanowisko to całkowicie pomija literalne brzmienie art. 123 § 1 pkt 1 KC. Przepis ten wiąże skutek przerywania biegu przedawnienia wyłącznie z czynnościami, które zostały przedsięwzięte bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Wymienione tutaj cele czynności (dochodzenie, ustalenie, zaspokojenie, zabezpieczenie) zakreślają niejako różne etapy „życia” roszczenia. Na szczególną uwagę zasługuje etap dochodzenia roszczenia, gdyż to on jest postrzegany – według poglądu dominującego – jako cel zawezwania do próby ugodowej. Zgodnie ze Słownikiem języka polskiego słowo „dochodzić” oznacza „domagać się czegoś na drodze prawnej; starać się o uzyskanie albo odzyskanie czegoś; upominać się o coś, żądać zadośćuczynienia, rekompensaty”¹⁷. Sens

¹⁵ Por. m.in. *P. Machnikowski* [w:] *Kodeks...*, pod red. *E. Gniewka, P. Machnikowskiego*, *op. cit.*, kom. do art. 123 KC, teza 2; *P. Sobolewski* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. *K. Osajdy*, 2020, Legalis, kom. do art. 123 KC, teza 59; *A. Szlęzak, Czy...*, *op. cit.*, s. 17; wyrok SN z 12.10.2016 r., II CSK 34/16, OSNC Nr 6/2017, poz. 70; uchwała SN z 16.1.2004 r., III CZP 101/03, OSNC Nr 4/2005, poz. 58.

¹⁶ Jak wskazał SN w wyroku z 3.6.1964 r., II CR 675/63, OSNC Nr 2/1965, poz. 34: „Cel dochodzenia roszczenia może być osiągnięty nie tylko przez uzyskanie wydanego przez sąd orzeczenia, które rozstrzyga sporny stosunek, ale także przez zawarcie przez strony ugody i wciągnięcie jej do protokołu sądowego”.

¹⁷ Zob. <https://sjp.pwn.pl/szukaj/dochodzi%C4%87.html> (dostęp: 11.1.2022 r.). Odwoływanie się do słownikowego rozumienia pojęć pojawiających się w tekstach prawnych zostało poddane krytyce w doktrynie (por. *A. Szlęzak, Czy...*, *op. cit.*, s. 14). Jednocześnie jednak zgodnie z § 8 ust. 1 Zasad techniki prawodawczej (rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20.6.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” – t. jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 283 ze zm.), w ustawie należy posłu-

wrażenia „dochodzenie roszczenia” sprowadza się zatem do wystąpienia z określonym żądaniem. Wystąpienie to powinno mieć miejsce wobec organu, który posiada kompetencje do władczego rozstrzygnięcia takiego żądania. Potwierdza to zasada legalizmu, która wymaga, aby czynności mające przerywać bieg przedawnienia były podejmowane przed „sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym”. Posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „organ powołany do rozpoznawania spraw”, do której to kategorii zalicza się także sąd¹⁸, jest nieprzypadkowe. Kodeks postępowania cywilnego posługuje się tym zwrotem lub zwrotami podobnymi m.in. po to, aby podkreślić, że każda sprawa cywilna powinna zostać rozpoznana, a więc zakończona jakimś władczym rozstrzygnięciem, niezależnie od charakteru tego rozstrzygnięcia¹⁹. Tym samym czynnością przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia roszczenia, skutkującą przerwaniem biegu przedawnienia, jest wyłącznie taka czynność, która bezpośrednio zmierza do uzyskania władczego rozstrzygnięcia kompetentnego organu poprzez wszczęcie odpowiedniego postępowania²⁰. **Pojęcie „dochodzenia” roszczenia na gruncie art. 123 § 1 pkt 1 KC powinno być przy tym interpretowane ściśle**, zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae*, a nie w drodze swego rodzaju wykładni rozszerzającej²¹.

Znamienne jest, że przepisy o postępowaniu pojednawczym nie stanowią o rozpoznaniu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej²², ograniczając się jedynie do wskazania, że postępowanie pojednawcze przeprowadza sąd. Sformułowanie to nie dziwi, gdy weźmie się pod uwagę sens wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, jak i całego postępowania pojednawczego. Wskazuje się, że: „[c]elem tego postępowania jest ugodowe załatwienie sporu w wyniku porozumienia stron, a nie rozstrzygnięcie go w sposób władczy przez sąd”²³. W postępowaniu pojednawczym nie dochodzi do wysunięcia jakiegokolwiek żądania, które miałyby zostać rozstrzygnięte przez kompetentny organ. Raczej chodzi w nim o „negocjacje,

pertraktacje i wyjaśnienia stron”²⁴, które mają pozwolić na ugodowe załatwienie powstałego pomiędzy stronami sporu. Jego istota i cel nie przystają więc do przedstawionego powyżej rozumienia pojęcia „dochodzenia roszczenia”. Z tej perspektywy niezrozumiałe jest traktowanie zawezwania do próby ugodowej jako czynności przedsięwziętej „w celu dochodzenia roszczenia” tylko z tego powodu, że zawarcie ugody może potencjalnie prowadzić do zaspokojenia roszczenia. Takie ujęcie problemu świadczy o pomieszaniu pojęć i nieuwzględnieniu wyraźnej różnicy pomiędzy „dochodzeniem” roszczenia a jego „zaspokojeniem”. Kwestia ewentualnego zaspokojenia roszczenia, jako dalszego skutku jego dochodzenia, jest w tym kontekście całkowicie irrelevantna. Innymi słowy, to że dane działanie może doprowadzić do zaspokojenia roszczenia nie oznacza jeszcze samo w sobie, że mamy do czynienia z „dochodzeniem” roszczenia. Odnosząc to stwierdzenie do postępowania pojednawczego, jego wszczęcie przez wierzyciela, które potencjalnie może się prowadzić do zawarcia ugody, w żaden sposób nie świadczy o tym, że jest to działanie mające na celu dochodzenie roszczenia przez wierzyciela w przedstawionym powyżej rozumieniu²⁵.

Poprzez zawezwanie do próby ugodowej wierzyciel nie wykazuje stanowczej woli realizacji swojego roszczenia, a na pewno nie w takim samym stopniu, jak przy czynnościach, które bezspornie i powszechnie uznaje się za przerywające bieg przedawnienia, np. wniesienie pozwu, podniesienie zarzutu potrącenia czy złożenie wniosku o wezwanie do udziału w sprawie na mocy art. 194 § 1 KPC. Bezspornie natomiast zawezwanie świadczy o istnieniu po stronie wierzyciela świadomości co do przysługującego roszczenia. Można je traktować jako wyraz oczekiwania wierzyciela, że to roszczenie zostanie przez dłużnika w jakiś sposób zaspokojone (aczkolwiek składając zawezwanie wierzyciel *implicite* dopuszcza negocjowanie sposobu zaspokojenia roszczenia²⁶). Brak jest jednak podstaw, aby uznać zawezwanie za przejaw dochodzenia roszczenia przez wierzyciela w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 KC.

Pogląd podobny do przedstawionego powyżej zajął, jak się wydaje, SA w Łodzi w wyroku z 12.1.2018 r.²⁷. W wyroku tym stwierdzono, że: „Czynność jest podjęta bezpośrednio w powyższych celach [tj. w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia – przyp. B.K.] w sytuacji, gdy skutkiem tej czynno-

giwać się poprawnymi wyrażeniami językowymi (określeniami) w ich podstawowym i powszechnie przyjętym znaczeniu. Wydaje się, że najlepszym sposobem na ustalenie (przynajmniej wstępne) „podstawowego i powszechnie przyjętego znaczenia” danego wyrażenia jest sięgnięcie do Słownika języka polskiego.

¹⁸ Ustawa stanowi o „sądzie lub innym organie powołanym do rozpoznawania spraw”. Ze sformułowania tego jednoznacznie wynika, że ustawodawca traktuje sąd jako jeden z „organów powołanych do rozpoznawania spraw”.

¹⁹ Nawet jeżeli dojdzie do zawarcia ugody w trakcie postępowania przed sądem powszechnym, to przedawnienie zaczyna bieg na nowo i tak dopiero od momentu, w którym uprawomocni się władcze rozstrzygnięcie sądu, tj. postanowienie o umorzeniu postępowania. Przesądza o tym art. 124 § 2 KC.

²⁰ Dla powstania skutku przerwy w biegu przedawnienia nie ma znaczenia ostateczny rezultat podejmowanych czynności.

²¹ Przerwanie biegu przedawnienia stanowi wyjątek od przyjętej na gruncie KC zasady przedawniania się roszczeń majątkowych, co uzasadnia stosowanie wskazanej reguły interpretacyjnej.

²² W przepisach tych w ogóle nie zostało użyte słowo „rozpoznanie” lub jakiekolwiek sformułowanie pokrewne.

²³ T. Ereciński [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. T. 2. Postępowanie rozpoznawcze, pod red. T. Erecińskiego, 2016, Lex/el, kom. do art. 184 KPC, teza 1.

²⁴ M. Orecki, Sądowictwo polubowne a sądy państwowe wobec zasady nieingerencji sądu państwowego w działalność sądu polubownego i jego skład, 2019, Lex/el, rozdz. IV, pkt 5.

²⁵ Ujmując rzecz w ten sposób, za dochodzenie roszczenia należałoby uznać również wezwanie dłużnika do dobrowolnego spełnienia świadczenia, co byłoby oczywiście błędne.

²⁶ S. Kaźmierczak wskazuje wręcz, że: „[z]łożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej nie stwarza (...) żadnej nowej okoliczności między stronami, która zbliżałaby wierzyciela do realizacji jego roszczeń w obliczu uchylania się dłużnika od ich zaspokojenia” (*tenże*, *op. cit.*, s. 85).

²⁷ I ACa 600/17, Legalis. Wyrok ten dotyczy co prawda kwestii przerwania biegu przedawnienia przez złożenie skargi o wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, niemniej przytoczony fragment uzasadnienia jest uniwersalny i można go z powodzeniem odnieść do wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.